

ЖІНОЧА ПСИХОЛОГІЯ: ЦІННОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ САМОРЕФЛЕКСІЇ ФАХОВОЇ ПРАЦЕСПРОМОЖНОСТІ

Представлені результати дослідження психологічних особливостей саморефлексії студентською молоддю власних трудових можливостей для досягнення бажаного соціально-економічного статусу. Комплекс застосовуваних психодіагностичних методик був спрямований на порівняння змістів самопрезентації чоловіків і жінок в локалізації контролю, особливостей гендерних орієнтацій, сприйняття своєї ролі в трудових досягненнях і поразках, позитивних і негативних інтегральних оцінках своєї особистості, соціальної компетентності, насичення життя екзистенційними смислами і цінностями. Встановлені відмінності статей в самопрезентації трудових потенцій, які корелюють з прийняттям традиційних гендерних орієнтацій. Специфіка самопрезентації жінок проявилася у високому рівні самоконтролю та інтернальності локус-контролю у всіх шкалах праці, соціальної компетентності, наполегливості у досягненні цілей, а також в когеренції моральних установок і поведінки. Відмінності жіночої вибірки фіксувалися в підвищенні тривожності, невпевненості, пов'язаних з оцінкою очікуваного ставлення до себе, а також в невпевненості щодо можливостей реалізації власних цілей і смислів життя. Гендерні відмінності можна пояснити великим психологічним тиском на жіночу аудиторію традиційних стереотипів, пов'язаних з репродуктивною, виховною та господарською роллю жінки в родині, що тягне за собою зниження аспірацій жінки в усіх сферах соціального функціонування.

Ключові слова: самопрезентація, саморефлексія, гендерні орієнтації, економічна культура, самоздійснення, фахова працеспроможність.

Актуальність дослідження. Уміння презентувати себе – категорія, якою все більше оперують соціальні психологи, досліджуючи мотиви професійно-кар'єрної активності людей, їхні фінансово-економічні досягнення та диференціацію результатів. Престиж – категорія важлива з огляду на досягнутий соціально-економічний статус, який в сьогоденні має статеводиференційований характер, відображений в сегрегації жіноцтва щодо посад, які є більш фінансово-престижними, оскільки це або керівні, або ж ті, які відносяться до тих галузей господарства, де посадові оклади є значно вищими. Якою мірою ця гендерна диспропорція відповідає особливостям рефлексії жінками власних фахово-фінансових потенцій?

Хоча XXI сторіччя науковці та політики називають періодом злету жіноцтва, яке вирівнює свої соціально-економічні позиції з чоловіками, посідаючи посади керівників великих підприємств, компаній і навіть голів урядів та президентів країн, все ж, в цілому, соціальний статус жінок ще далекий від рівності з чоловіками. Адже навіть у демократично-розвинутих країнах різниця в оплаті праці жінок має понад 15%, не кажучи вже про пострадянські, де вона сягає 30%.

Який психологічний механізм впливу гендерних стереотипів на психіку жіноцтва, які соціальні реалії породжують відмінність презентації жінками власної працеспроможності? Застосовані нами психодіагностичні методики були спрямовані на дослідження особливостей саморефлексії, самопрезентації і самомоніторингу студентською молоддю професійно-трудових здатностей і досягнень.

Постановка проблеми. Ми припустили, що професійно-фахове самоствердження жіноцтва під впливом гендерних стереотипів може підсилювати негативні складові самопрезентації, які значною мірою позначаються на особливостях саморефлексії

жінками соціальної компетенції та певних особистісних властивостей. Презентація своєї працеспроможності опосередкована статевими стереотипами в обох статей, проте їх дія є різною для психології юнаків і дівчат.

Перед нами стояла проблема – виявити особливості самопрезентацій фахової працеспроможності студентської молоді, особливо дівчат, а також статеві відмінності в представленні свого соціального іміджу.

Ми розглядали особливості саморефлексії молодих жінок і чоловіків крізь призму самопрезентацій своїх вмій, навичок, особистісних властивостей, життєвих настанов, які стосувались їхнього самовизначення в сфері соціальних трудових відносин. Останні охоплювали різні аспекти ставлення до професійної праці, соціальної компетенції, екзистенційних настанов, а також гендерних орієнтацій в сфері економічно-трудових ролей статей.

Не менш важливими для вияву самопрезентації була впевненість молодої людини у власній компетенції, лідерських здібностях, популярності, бутті коханим тощо. З цією метою ми зупинились на показниках тесту «Багатовимірної самооцінки» [4], які, окрім вищезазначених, включали такі параметри, як загальна та захисна самооцінка, моральна самоакцептація, самоприйняття, самоконтроль, відчуття фізичної привабливості, вітальність, інтеграція ідентичності [4].

Показником зрілості свідомості і самосвідомості в орієнтаціях на перспективу суспільного самоствердження виявилось рефлексія молодими людьми смислів і цілей власного життя, контроль за його перебігом, цілепокладання, прийняття кінцевості людської екзистенції в шкалах опитувальника "Життєвих наста-

нов" Річарда Кламута [6]. Якщо результати шкал були високими, це означало, що молода людина живе переконаннями про наповнення свого життя значущими смислами і має інтегрований, гармонійний образ себе і соціального самоствердження, почуття порядку в світі, оскільки її досвід вибору і реалізації власних цілей є впорядкованим та внутрішньо узгодженим (конгруентним). Такі молоді люди акцептують власну екзистенцію та буття інших і життя в цілому.

Комплекс вищезазначених методик, цільово спрямованих на діагностику особливостей самопрезентації статей, а також їх порівняння з аналогічними емпіричними даними польського юнацтва у вищенаведених тестах методом метааналізу, дає змогу з'ясувати глибинні причини проявів суспільно-економічної пасивності, апатичності жіноцтва у плануванні особистісного фахового зростання, започаткування власної справи тощо.

Дослідження проводилось в листопаді-грудні 2013 року на вибірці студентів українських вишів з центральної та західної України. Кількість опитуваних жінок становить 47 осіб віком 19 років. Результати проведеного дослідження порівнювались з аналогічними даними, отриманими на жіночій і чоловічій вибірці польських студентів.

Результати емпіричного дослідження.

Згідно з отриманими даними за методикою "Опитувальник трьох видів компетентності" А. Матчак [8], українські студентки (34) та їх ровесниці польки (33) виявляють вищий рівень інтимної компетентності як важливої складової соціальної компетентності. Вони також (українські студентки = 40) на рівні з польськими студентками (37) здатні до успішної презентації своїх умінь та властивостей в ситуації соціальної експозиції у порівнянні з нижчими показниками чоловічої вибірки (інтимна компетентність = 33, соціальна компетентність = 37), що свідчить про уміння керуватись певними нормативами презентації власної фахової спроможності в ситуаціях, коли особа знаходиться в центрі уваги. Молоді жінки більшою мірою, ніж їхні однолітки юнаки, орієнтовані на уміння соціальної взаємодії, вони більш здатні до розв'язання інтерперсональних проблем в процесі ділової взаємодії, їм притаманна більша наполегливість в процесі виконання трудових обов'язків.

Інтегральний показник тесту "Опитувальник життєвих настанов" [6] свідчив про значущість оцінки власної екзистенції в часі (прийняття себе в майбутньому та теперішньому), а у поєднанні шкал – про спрямованість власних цілей і смислів на майбутню фахову діяльність. Рефлексія себе, своїх цінностей демонструвала в свою чергу рівень когеренції як внутрішньої узгодженості цілей життєдіяльності (цілепокладання) людини.

Порівняння показників вищезазначених шкал самовизначення у цінностях життя засвідчує більш високі показники чоловічої вибірки, що свідчить про

безумовне прийняття ними власної життєдіяльності, вищу самовпевненість в успішності самореалізації в професійній діяльності. Юнаки демонстрували вищий рівень задоволення власними сенсами життєдіяльності, про що свідчили вищі показники за результатами більшості шкал тесту ("життєві цілі" (37), "внутрішня узгодженість" (37), "пошук смислів" (42)) у порівнянні з жіночою вибіркою (українські студентки: "життєві цілі" (35), "внутрішня узгодженість" (36), "пошук смислів" (49); польські 19-тирічні дівчата: "життєві цілі" (37), "внутрішня узгодженість" (37), "пошук смислів" (41)).

Чи можна вищі показники чоловічої вибірки вважати свідченням меншої здатності молодих жінок до скерованості свого майбутнього, в тому числі фахового? На наш погляд, це було б не зовсім коректно, оскільки в цілі жінок щодо життєвих перспектив мусили входити такі традиційно очікувані зміни їхнього соціального статусу, як заміжжя, народження дітей, декретна відпустка, необхідність поєднання професійних і домашніх обов'язків, що не може не позначитись на презентації ними власного цілепокладання. У подібний спосіб можна пояснити також нижчий рівень когеренції цілей і смислів життя жіноцтва, що певною мірою свідчить про розгубленість щодо реалізації планів на майбутнє, акцептацію труднощів в реалізації власних сенсів буття молодими жінками у порівнянні з чоловіками.

На наш погляд, на нижчість показників жіноцтва в прийнятті цілей життя впливає також ціла низка гендерних стереотипів, які здатні порушувати цілісність сприйняття соціального функціонування власного Я, шкодити узгодженості його віддалених і близьких цілей та прагнень. Цими ж соціально-психологічними чинниками можна пояснити нижчі результати жіночої вибірки за шкалами "пошук цілей", "усвідомленість життєвих цілей" (українські жінки – 34, польські жінки – 29, польські чоловіки – 28) і "важливості самоздійснення від народження до смерті" (українські жінки – 33, польські жінки – 32, польські чоловіки – 36), що свідчить про вищий рівень тривожності, невпевненості у власному самоздійсненні. Чоловіки меншою мірою демонструють брак тривожності і страху щодо кінцевості життя, більшою мірою орієнтуються на його наповненість подіями та дистанціюються від смерті, зосереджені на активності соціального буття, оскільки воно є більш "гендерно" прогнозованим.

Проте, справжнім викликом гендерним стереотипам є нижчість результатів чоловічої вибірки за шкалою "контролю життя" аналізованого тесту (в додатку до аналогічних даних за вищезазначеними тестами). Вони свідчать про низьку відповідальність юнаків за власну діяльність та про вищий контроль за перебігом подій життя саме юнками (українські жінки – 43, польські жінки – 41, польські чоловіки – 43). При цьому прагнення контролю над власною долею залишаються у жінок на рівні психологічної готовності

відстоювати свої права, хоча і супроводжуються підвищенням тривоги як побоювання не реалізувати свої професійні потенції через кінцевість людської екзистенції. Звідси підвищена захисна реакція молодих жінок, які значно перевищують чоловічу вибірку в неприйнятті ставлення до смерті як кінцевості буття. В аналогічний спосіб можна пояснити вищі результати жінок за шкалою “екзистенційної пустки” (українські жінки – 34, польські жінки – 29, польські чоловіки – 28). Високі її показники засвідчують, що прагнення самопрезентації свого фахового Я, своїх умінь та навичок досить часто натикається на об’єктивні перешкоди (через гендерні стереотипи) і тому залишається фрустрованим. Фрустрація можливості реалізації своїх прагнень в свою чергу зумовлює ухильну поведінку осіб жіночої статі, їх нігілізм, брак активності, заглиблення в переживання, що обмежує сприйняття нових соціальних викликів, бажання щось змінити у монотонних апатичних буднях, про що й свідчать показники шкали екзистенційної пустки. На противагу цій шкалі підвищуються показники жіноцтва за шкалою пошуку цілей, що свідчить про бажання контролювати власне життя, інтернальність намірів, бажання взяти відповідальність на себе шляхом пошуку значущих цілей, смислів з одного боку, а з іншого – позбуватись відчуття внутрішньої тривоги, невизначеності через екзистенційний вакуум.

Які сильні чи слабкі сторони демонструють молоді жінки в оцінці себе? По-перше, це вищий рівень у порівнянні з однолітками-чоловіками задоволення собою в таких його складових, як моральна акцептація (українські жінки – 39, польські жінки – 35, польські чоловіки – 35), узгодженість моральних поглядів з реальною поведінкою (українські жінки – 32, польські жінки – 33, польські чоловіки – 32), власної здатності до управління людьми (українські жінки – 37, польські жінки – 35, польські чоловіки – 33). Водночас жінки виявляють значно вищий рівень за шкалою “захисне зміцнення самооцінки” (українські жінки – 49, польські жінки – 48, польські чоловіки – 47), що свідчить з одного боку про певну міру акцептації власного Я, а з іншого – про страх перед можливим неприйняттям себе, відхиленням значущими іншими, прагнення показати себе в кращому світлі. Не випадково, що за високими показниками шкали “зміцнення самооцінки” криється захисна реакція жінок, якою можна пояснити також нижчі показники когерентності самооцінних ставлень, наприклад, “буття коханим” або невпевненості в тому, що вона є фізично привабливою в очах інших, здоровою, повною сил, популярною, авторитетом серед людей (українські жінки – 34, польські жінки – 37, польські чоловіки – 35). На противагу жіноцтву чоловіки відзначаються вищим рівнем інтеграції самооцінки, яка не змінена уявними чи реальними окремими вадами власного Я. Наприклад, за вищими показниками шкали “інтеграція ідентичності”, стоїть краща

здатність чоловіків інтегрувати набутий досвід у власне Я, нижча внутрішня конфліктність (відповідно вища когерентність) і самокритичність у прийнятті різних граней власної особистості, що і дає в кінцевому результаті вищий рівень інтегрованості чоловічого Я (українські жінки – 32, польські жінки – 33, польські чоловіки – 30). Дівчата демонструють вищий рівень оборонного зміцнення самооцінки, що свідчить про підсилену увагу до власного Я, в основі якого лежить побоювання не повною мірою реалізувати свої потенції, бути не належно оціненою соціальним оточенням. Цей показник свідчить про прагнення жіноцтва показувати себе у кращому світлі, що може часом супроводжуватись надмірним критичизмом, злістю, самоїдством. Така критична саморефлексія жіноцтва може призводити до навминого відігрівання непритаманних ролей, більш акцептованих оточенням, а саме – насправді слабкої статі.

Згідно опитувальнику "Людина в праці" [7], який спрямований на виявлення локусу контролю в професійно-кар’єрній діяльності, люди з внутрішнім локусом мають сильні мотиви до праці, які часто пов’язані з економічною винагородою за неї. Вони також більш заангажовані в трудовий процес, більш ініціативні та віддані фірмі, виявляють вищий рівень зацікавленості змістом запропонованих завдань, творчості і самодостатності. Вони більш цінують професіоналізм, мають кращі стосунки з колегами, менш тривожні через можливу втрату праці, краще дають собі раду в ситуації безробіття, більш відкриті до трудових реформ та змін. Шкали цього тесту немов би дублюють відомий опитувальник Роттера, в якому зовнішній і внутрішній локуси – це два протилежних полюси розміщення контролю. Результати нашого дослідження засвідчують вищі показники розміщення контролю жінок у порівнянні з чоловіками, які більше орієнтовані на зовнішні обставини, а також на залежність тлумачення власних професійних успіхів чи невдач впливом зовнішніх обставин, інших людей. Згідно з показниками конкретних шкал, чоловіки в професійному житті більш орієнтовані на уникнення поразок, ніж на досягнення успіхів. Вони більшою мірою підпадають під вплив зовнішніх обставин, більш схильні виправдовувати свої поразки зовнішніми обставинами.

Жіноча вибірка демонструє вищу орієнтованість на внутрішній локус, що свідчить про переконаність, що на успіх власної кар’єри впливає сама жінка, а не інші люди (українські жінки – 84, польські жінки – 85, польські чоловіки – 88). Аспірації жіноцтва більш реалістичні, більш орієнтовані на ділові міжособистісні контакти, більш асертивні. Жінки більшою мірою пов’язують перебіг кар’єри, її успішність з професійною компетентністю, невід’ємною складовою якої є ретельне виконання службових обов’язків. Саме тому почуття залежності від долі (згідно показників відповідної шкали: українські жінки – 25, польські жінки – 25, польські чоловіки – 25) сприймається жіноцтвом менш реалістично, а отже й заперечується залежність просу-

вання кар'єрними шаблями від прихильності шефа чи обставин. Жінки більшою мірою переконані, що щасливий випадок, доля чи обставини не допомагають кар'єрі. Чоловіки більш орієнтовані на схвалення інших людей, ніж жінки. Це в свою чергу свідчить про більшу схильність юнацтва перекладати вину за власні неуспіхи та конфлікти на оточуючих, про перебільшення ними ролі соціального оточення як важливого чинника трудових здобутків. Показники дівчат за шкалою "рівень особистісного контролю" (українські жінки – 27, польські жінки – 27, польські чоловіки – 28) свідчить про вищий рівень вияву суб'єктності жіноцтвом в сфері професійних успіхів, що базуються на відповідальності у професійному функціонуванні, прийнятті поразок як власних промахів, а не обставин, що склалися. На противагу жінкам, чоловіки пояснюють фахові поразки екстернальним чинником, не пов'язаним з власною працеспроможністю. Низькі результати жіноцтва за шкалою "поразок" (українські жінки – 27, польські жінки – 26, польські чоловіки – 25) можуть свідчити про їхню надмірну самокритичність щодо презентації свого професійного Я.

Висновки.

Якщо противага психологічному тиску стереотипізованих економічних очікувань стимулює жіноцтво до прийняття самовідповідальності, поширення внутрішнього локусу контролю на різні сфери трудової життєдіяльності (ти мусиш бути соціально компетентною, фахово кваліфікованою, конкурентоздатною на місці працевлаштування), то чоловіки сприймають свої традиційно чільні позиції як даність, яку беззаперечно мають сприймати в професійному оточенні, соціально-економічний статус в якому не потребує свого доведення демонстрацією власних компетенцій. Звідси – вища інтернальність локусу контролю у презентації своєї працеспроможності у жінок і нижча у чоловіків.

Проведене дослідження було спрямоване на виявлення особливостей рефлексії жіноцтвом власної професійно-економічної працеспроможності.

Базуючись на понятті самопрезентації як цілеспрямованому створенні бажаного враження, іміджу, який відповідає певним соціальним очікуванням, ми особливу увагу приділяли порівнянню їх змісту шляхом застосування метааналізу емпіричних даних, зібраних за тотожними методиками, представленими на польській вибірці однолітків чоловічої та жіночої статі.

Нами встановлений зворотній зв'язок між рівнем прихильності до традиційних гендерних орієнтацій та особливостями самопрезентації особистісних спроможностей, орієнтованих на екстернальність локусу контролю. Це, зокрема, стосується показників рефлексії власної працездатності, загального локусу контролю в досягнутих успіхах і поразках, відчутті залежності від долі та впливів інших людей на просування кар'єрними шабля-

ми, ідеології самоконтролю.

Результати дослідження розвінчують міф про екстернальність локусу контролю фахово-економічної життєдіяльності жіноцтва, оскільки показники як загального, так і часткових шкал інтернального локусу контролю "слабкої" статі виявились вищими за відповідні показники у ровесників чоловіків.

Вищими в презентації різновидів соціальної компетенції, зокрема таких її складових, як регуляція неформальних стосунків на місці праці, уміння продемонструвати свою кваліфікацію в ситуаціях соціальної експозиції, а також у випадках, які вимагають наполегливості в розв'язанні проблем, виявились показники як українських, так і польських студенток.

Особливої інтерпретації вимагають нижчі показники презентації жіноцтвом власного іміджу за такими багатомірними параметрами самооцінки, як буття коханою, фізична привабливість, популярність, вітальність, інтеграція ідентичності та загальна самооцінка у порівнянні з чоловіками. При цьому інші складові самооцінки такі, як власна компетентність, лідерські здібності та моральна самоакцептація залишаються вищими у жінок.

Співставлення показників вищезазначених шкал засвідчує, що чим більшою мірою на їх рефлексію можуть впливати оточуючі люди, тим нижче вони презентуються жіноцтвом і навпаки. Чим більшою мірою та чи інша особистісна властивість опосередковуються сприйняттям самої жінки, тим вище її саморефлексія представлена як особистісне досягнення, а не недолік.

В аналогічний спосіб слід витлумачити нижчий рівень конгруентності жіноцтва в таких параметрах саморефлексії їхнього буття, як його загальна мета, пошук далеких і ближніх цілей та смислів, акцептація смерті та відчуття екзистенційної пустки за результатами виміру життєвих настановлень. Лише за однією зі шкал вищезазначеного тесту, а саме "контролю життя", жінки демонструють вищу особистісну силу. Така статевая розбіжність результатів свідчить, на наш погляд, про більшу підвладність життєвих сценаріїв жінки, її цілепокладання і самоздійснення впливам традиційних статевих стереотипів, які підвищують тривожність жіноцтва перед очікуванням від неї народження дітей, материнства, поєднання професійних і домашніх обов'язків, що не може не позначатися на відповідній тривожній рефлексії жіноцтвом власних сенсів буття.

Результати дослідження поглиблюють уявлення про психологічні особливості самопрезентації жіноцтва, а також соціально-психологічні механізми впливу гендерних стереотипів на рефлексію жінками власної економічної працеспроможності, що може призводити і призводить до зниження їх фахово-професійних та матеріально-фінансових домагань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Франкл В. Человек в поисках смысла: Сборник / Пер. с англ. и нем. Д. А. Леонтьева, М. П. Папуша,

Е. В. Эйдмана. – М.: Прогресс, 1990. – 368 с.

2. Гендер і праця // Спільне. – 2013. – № 6.

3. Innovative Approaches to Promoting Women's Economic Empowerment. – New York, 2008.

4. Fecenec Diana. MSEI – Wielowymiarowy Kwestionariusz Samooceny MSEI. Pracownia Testów Psychologicznych, Warszawa, 2008.

5. Gender Differences in Educational Outcomes: Study on the Measures Taken and the Current Situation in Europe, June 2010.

6. Klamut Ryszard. KPŻ – Kwestionariusz Postaw Życiowych. Pracownia Testów Psychologicznych. Warszawa, 2010.

7. Matczak Anna, Aleksandra Jaworowska, Diana Fecenec, Joanna Stańczak, Joanna Bitner. CwP – Skala Człowiek w Pracy. Pracownia Testów Psychologicznych. Warszawa, 2009.

8. Matczak Anna. KKS – Kwestionariusz Kompetencji Społecznych (drugie, uzupełnione wydanie podręcznika: 2007). Pracownia Testów Psychologicznych. Warszawa, 2007.

9. Mayers David. Social Psychology. – 9th Edition. – 2008. – 593 p.

REFERENCES

1. Frankl, V. (1990). *Chelovek v poiskakh smysla [Man's Search for Meaning]*. (D. A. Leontyev, M. P. Papush, & E. V. Eydman, Trans). Moscow: Progress [in Russian].

2. Hender i pratsia [Gender and work]. (2013). *Spilne – Common*, 6 [in Ukrainian].

3. *Innovative Approaches to Promoting Women's Economic Empowerment*. (2008). New York [in English].

4. Fecenec, D. (2008). *MSEI – Wielowymiarowy Kwestionariusz Samooceny MSEI [Self-Assessment Multidimensional Questionnaire]*. Warsaw, Pracownia Testów Psychologicznych [in Polish].

5. *Gender Differences in Educational Outcomes: Study on the Measures Taken and the Current Situation*

in Europe. (2010). [in English].

6. Klamut, R. (2010). *KPŻ – Kwestionariusz Postaw Życiowych [Attitudes to Life Questionnaire]*. Warsaw, Pracownia Testów Psychologicznych [in Polish].

7. Matczak, A., Jaworowska, A., Fecenec, D., Stańczak, J., & Bitner, J. (2009). *CwP – Skala Człowiek w Pracy [Man at Work Scale]*. Warsaw, Pracownia Testów Psychologicznych [in Polish].

8. Matczak, A. (2007). *KKS – Kwestionariusz Kompetencji Społecznych [Social Competence Questionnaire]*. Warsaw, Pracownia Testów Psychologicznych [in Polish].

9. Mayers, D. (2008). *Social Psychology* [in English].

T. B. Говорун, Д. А. Коськина

ЖЕНСКАЯ ПСИХОЛОГИЯ: ЦЕННОСТИ И ОГРАНИЧЕНИЯ САМОРЕФЛЕКСИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ТРУДОСПОСОБНОСТИ

Представлены результаты исследования психологических особенностей саморефлексии студенческой молодежи своих трудовых возможностей для достижения желаемого социально-экономического статуса. Комплекс применяемых психодиагностических методик был направлен на сравнение содержаний самопрезентаций мужчин и женщин в локализации контроля, особенностей восприятия своей роли в трудовых достижениях и поражениях, гендерных ориентаций, позитивных и негативных интегральных оценок своей личности, социальной компетентности, насыщения жизни экзистенциальными смыслами и ценностями. Установлены различия полов в самопрезентации трудовых потенций, которые коррелируют с принятием традиционных гендерных ориентаций. Специфика самопрезентации женщин проявилась в высоком уровне самоконтроля и интернальности локуса контроля труда во всех шкалах, социальной компетентности, настойчивости в достижении целей, а также в когеренции моральных установок и поведения. Отличия женской выборки фиксировались в повышении тревожности, неуверенности, связанных с оценкой ожидаемого отношения к себе, а также в оценке возможностей реализации собственных целей и смыслов жизни. Гендерные отличия в особенностях самопрезентации можно объяснить большим психологическим давлением на женскую аудиторию традиционных стереотипов, связанных с репродуктивной, воспитательной и хозяйственной ролью женщины в семье, что влечет за собой снижение аспираций женщины во всех сферах социального функционирования.

Ключевые слова: самопрезентация, саморефлексия, гендерные ориентации, экономическая культура, самоосуществление, профессиональная работоспособность.

T. V. Hovorun, D. O. Koskina

FEMALE PSYCHOLOGY: VALUES AND LIMITATIONS OF SELF-REFLECTION IN JOB PERFORMANCE

The article presents the results of the study of psychological characteristics of self-reflection of student's job performance to achieve the desired socio-economic status. The complex of psychodiagnostic techniques was aimed to compare the contents of self-presentation of men and women in the localization of control, especially the perception of their role in vocational achievements and defeats, positive and negative integral estimates of their own personalities, such as life saturation with existential meanings and values, social competence and gender orientations. We had a problem to identify the characteristics of job performance self-presentation of students, especially girls, as well as gender

differences in the representation of their social image. We have found out the gender differences in self-presentation of job potentials, which correlate with the adoption of traditional gender orientations. The higher is the level of acceptance, the higher is the external locus of control. The specificity of women's self-presentation is revealed in a high level of self-control and internal locus of control in all scales on the test "Human at work", in social competence, persistence in achieving goals, as well as in the coherence of moral attitudes and behaviour. The peculiarities of the female sample are the high levels of women's anxiety and diffidence associated with the estimation of the expected attitude towards themselves, as well as in assessing the potential of their own goals and the meaning of life. The gender differences in the characteristics of self-presentation can be explained by greater psychological pressure on the female audience with traditional stereotypes associated with reproductive, educational and economic role of a woman in a family that entails a reduction of women's aspirations in all spheres of social functioning. The research results deepen understanding of the psychological characteristics of women's self-presentation and socio-psychological mechanisms of gender stereotypes influence on women's self-reflection of their own economic job performance, which can cause and causes the reduction of their professional, material and financial claims.

Keywords: self-presentation, self-reflection, gender orientations, economic culture, self-fulfillment, job performance.

Подано до редакції 08.08.14
